

УДК: 336.2:334.764

Олег Миколайович БАБІЙ

кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємства та організації підприємницької діяльності, Одеський національний економічний університет, Україна, e-mail: olegbabi@ukr.net, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0156-396X>

Катерина Сергіївна ТИМЧЕНКО

аспірантка кафедри економіки підприємства та організації підприємницької діяльності, Одеський національний економічний університет, Україна, e-mail: katiecatharina@ukr.net, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3328-6055>

РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ ПІДПРИЄМСТВ ВИНОГРАДНО-ВИНОРОБНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ: ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ

Бабій, О. М., Тимченко, К. С. *Реструктуризація підприємств виноградно-виноробної промисловості : інноваційні підходи.* Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. праць / За ред. М. І. Зверякова (голов. ред.) та ін. Одеса : Одеський національний економічний університет. 2020. № 1 (72). С. 137–152.

Анотація. У статті представлено інноваційні підходи реструктуризації підприємств виноградно-виноробної промисловості. Метою дослідження є детальний та систематичний розгляд актуальних проблем реструктуризації підприємств виноградно-виноробної промисловості; обґрунтування створення кластеру як одного з перспективних напрямків зовнішньої реструктуризації. Предметом дослідження є реструктуризація підприємств виноградно-виноробної промисловості. Методологічну основу становлять: дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених у сфері реструктуризації підприємств, законодавчі та нормативні акти України. При вивченні та аналізі проблемних питань статті використовувалися такі загальнонаукові прийоми та методи досліджень: логічний – для уточнення поняття «реструктуризація підприємства»; порівняльної оцінки – при дослідженні сучасних підходів до реструктуризації; історичний – при вивченні етапів еволюції концепції реструктуризації підприємства; статистичного аналізу – при визначенні проблем, тенденцій і перспектив розвитку підприємств виноградно-виноробної промисловості. Представлено різноманітні підходи, що стосуються визначення сутності реструктуризації підприємства, а також основні етапи еволюції концепції реструктуризації підприємства та їх характеристики. Наявність багатьох підходів до визначення реструктуризації, їх узагальнення, дозволило визначити основні характеристики процесу реструктуризації в комплексі та представити їх у вигляді класифікації. З метою підвищення конкурентоспроможності виноробних підприємств Одеського регіону, для стимулювання їх розвитку в умовах євроінтеграції, а також для цільового використання державних коштів на розвиток виноградарства, запропоновано проведення реструктуризації даних підприємств шляхом створення інтегрованої структури – регіонально-галузевого кластера (різновид зовнішньої реструктуризації підприємств).

Ключові слова: реструктуризація; виноградарство; виноградно-виноробна промисловість; регіонально-галузевий кластер; інновація.

Олег Николаевич БАБИЙ

кандидат экономических наук, доцент кафедры экономики предприятия и организации предпринимательской деятельности, Одесский национальный экономический университет, Украина, e-mail: olegbabi@ukr.net, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0156-396X>

Екатерина Сергеевна ТИМЧЕНКО

аспирантка кафедри економіки підприємства і організації підприємницької діяльності, Одеський національний економічний університет, Одеса, Україна, e-mail: katiecatharina@ukr.net, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3328-6055>

РЕСТРУКТУРИЗАЦИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ ВИНОГРАДНО-ВИНОДЕЛЬЧЕСКОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ: ИННОВАЦИОННЫЕ ПОДХОДЫ

Бабий, О. Н., Тимченко, Е. С. *Реструктуризация предприятий виноградно-винодельческой промышленности : инновационные подходы*. Вестник социально-экономических исследований : сб. науч. трудов / Под ред. М. И. Зверькова (глав. ред.) и др. Одесса : Одесский национальный экономический университет. 2020. № 1 (72). С. 137–152.

Аннотация. В статье представлены инновационные подходы реструктуризации предприятий виноградно-винодельческой промышленности. Целью исследования является детальное и систематическое рассмотрение актуальных проблем реструктуризации предприятий виноградно-винодельческой промышленности; обоснование создания кластера как одного из перспективных направлений внешней реструктуризации. Предметом исследования является реструктуризация предприятий виноградно-винодельческой промышленности. Методологическую основу составляют: исследования отечественных и зарубежных ученых в сфере реструктуризации предприятий, законодательные и нормативные акты Украины. При изучении и анализе проблемных вопросов статьи использовались такие общенаучные приемы и методы исследований: логический – для уточнения понятия «реструктуризация предприятия», сравнительной оценки – при исследовании современных подходов к реструктуризации; исторический – при изучении этапов эволюции концепции реструктуризации предприятия; статистического анализа – при определении проблем, тенденций и перспектив развития предприятий виноградно-винодельческой промышленности. Представлены различные подходы, касающиеся определения сущности реструктуризации предприятия, а также основные этапы эволюции концепции реструктуризации предприятия и их характеристики. Наличие множества подходов к определению реструктуризации, их обобщение, позволило определить основные характеристики процесса реструктуризации в комплексе и представить их в виде классификации. С целью повышения конкурентоспособности винодельческих предприятий Одесского региона, для стимулирования их развития в условиях евроинтеграции, а также для целевого использования государственных средств на развитие виноградарства, предложено проведение реструктуризации данных предприятий путем создания интегрированной структуры – регионально-отраслевого кластера (разновидность внешней реструктуризации предприятий).

Ключевые слова: реструктуризация; виноградарство; виноградно-винодельческая промышленность; регионально-отраслевой кластер; инновация.

Oleg BABYIY

PhD in Economics, Associate Professor, Enterprise Economics and Entrepreneurship Activity Organization Department, Odessa National Economic University, Ukraine, e-mail: olegbabiy@ukr.net, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0156-396X>

Kateryna TYMCHENKO

*Postgraduate Student of Enterprise Economics and Entrepreneurship Activity
Organization Department, Odessa National Economic University, Ukraine,
e-mail: katiecatharina@ukr.net, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3328-6055>*

RESTRUCTURING OF THE GRAPE AND WINE INDUSTRY ENTERPRISES: INNOVATIVE APPROACHES

Babii, O., Tymchenko, K. (2020). *Restructuring of the grape and wine industry enterprises: innovative approaches*. Ed. by M. Zvieriakov (ed.-in-ch.) and others [Restrukturyzatsiia pidpriemstv vynohradno-vynorobnoi promyslovosti: innovatsiini pidkhody; za red.: M. Zvieriakova (gol. red.) ta in.], Socio-economic research bulletin; Visnik social'no-ekonomičnih doslidžen' (ISSN 2313-4569), Odessa National Economic University, Odessa, No. 1 (72), pp. 137–152.

Abstract. *The article presents the innovative approaches to the restructuring of the grape and wine industry enterprises. The purpose of research is a detailed and systematic review of current problems of restructuring of the grape and wine industry enterprises; substantiation of cluster creation as one of the promising directions of external restructuring. The subject of research is the restructuring of the grape and wine industry enterprises. The methodological basis is: researches of domestic and foreign scientists in the field of enterprises restructuring, legislative and regulatory acts of Ukraine. In researching and analyzing the problematic issues of the article, the following general scientific technique and methods of research were applied: logical – to clarify the concept of «enterprise restructuring», a comparative assessment – in the study of modern approaches to restructuring; historical – in the study of the stages of evolution of the enterprise restructuring concept; statistical analysis – in determining the problems, tendencies and prospects of the grape and wine industry enterprises development. Various approaches regarding the definition of enterprise restructuring essence, as well as the main stages of evolution of enterprise restructuring concept and their characteristics, are presented. The availability of many approaches to the restructuring definition, their generalization, allowed us to determine the main characteristics of the restructuring process in a complex and present them in the classification form. In order to increase the competitiveness performance of Odessa region wineries, for stimulating their development in the context of the European integration, as well as for the targeted use of public funds for the viticulture development, it was proposed restructuring of these enterprises by creating an integrated structure – a regional-industrial cluster (a type of external enterprise restructuring).*

Keywords: *restructuring; wine growing; grape and wine industry; regional-industrial cluster; innovation.*

JEL classification: *L660; P230*

DOI: [https://doi.org/10.33987/vsed.1\(72\).2020.137-152](https://doi.org/10.33987/vsed.1(72).2020.137-152)

Постановка проблеми у загальному вигляді. Виноробство – національна галузь з великими потенційними можливостями, історичними традиціями, значним кадровим, технологічним та науковим потенціалом. Виноградарство та виноробство в Україні є важливими видами економічної діяльності. Сьогодні виноградно-виноробна промисловість переживає найскладніший період за всю історію і потребує виваженої та системної політики управління. Україна має достатній потенціал для розвитку галузі й виробництва якісної продукції, але за останні роки виноробна галузь України втрачає темпи росту обсягів виробництва та реалізації. Неприятливі політичні й економічні

фактори спричинили негативний вплив не тільки на виробництво вина, але й на його реалізацію на зовнішньому ринку. З метою підвищення міжнародної конкурентоспроможності підприємств виноградно-виноробної промисловості необхідне проведення реструктуризації даних підприємств. Вищевикладене є свідченням актуальності та необхідності дослідження проблематики реструктуризації підприємств виноградно-виноробної промисловості.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Широкому спектру проблем реструктуризації промислових підприємств, стратегічного розвитку та трансформації присвячено наукові праці таких вітчизняних учених-економістів як: С. О. Ареф'єв [1], Н. В. Волошанюк [2], Н. Л. Гавкалова [3], М. О. Кіпа [4], І. Б. Луцик [5], Ю. В. Малиновський [6], О. О. Терещенко [2], Д. Р. Цьвок [6], Е. О. Юрій [5]. Науковці С. О. Ареф'єв [1], Е. О. Юрій і І. Б. Луцик [5], представили концептуальні підходи до визначення сутності та форм реструктуризації підприємств. Н. Л. Гавкалова [3] досліджує процес реструктуризації як засіб фінансового оздоровлення підприємств, а Ю. В. Малиновський і Д. Р. Цьвок [6] розглядають її як метод підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Проблеми і перспективи розвитку підприємств виноградно-виноробної промисловості в нестабільних умовах сьогодення знайшли відображення у працях наступних науковців – А. М. Авідзба, Д. О. Бельмак, А. М. Бузні, Г. Г. Валуйко, В. А. Виноградова, О. М. Гаркуші, В. А. Загоруйко, В. М. Колесник, Є. В. Лазарева, С. В. Крупіна [7], І. Г. Матчиної, В. Л. Пазюк, Н. П. Петруні, Т. М. Радченко, Н. В. Яблонської [7] та ін. Особливу увагу заслуговують наукові напрацювання Г. В. Карпінської [8], яка розробила варіанти та схеми реструктуризації підприємств виноробної галузі відповідно до етапів їх життєвого циклу та базових стратегій розвитку й обґрунтувала економічну доцільність та ефективність реструктуризації підприємств виноробства шляхом створення кластеру виновиробників Одеської області. У співавторстві з Є. В. Лазаревою, Г. В. Карпінська [9] запропонувала пілотний проект створення кластеру виноробів в Одеському регіоні з використанням при його обґрунтуванні кластерного аналізу та оцінки синергетичного ефекту.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. Зазначимо, що незважаючи на значні напрацювання щодо розкриття актуальних проблем реструктуризації підприємств виноградно-виноробної промисловості, єдиної позиції серед учених не існує. Віддаючи належне проведеним теоретичним дослідженням і практичній оцінці ефективності реструктуризації підприємств, зокрема виноробства, існує потреба у більш ґрунтовному дослідженні проблемних аспектів реструктуризації підприємств виноградно-виноробної промисловості, перспективних напрямів формування та розвитку кластеру виновиробників в умовах європейської інтеграції.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження актуальних проблем реструктуризації підприємств виноградно-виноробної промисловості; обґрунтування створення кластеру як одного з перспективних напрямків зовнішньої реструктуризації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виноградно-виноробна промисловість належить до стратегічних галузей агропромислового комплексу України, що забезпечують значні надходження до державного бюджету. Україна має достатній потенціал для розвитку галузі та виробництва якісної продукції.

Але виноградно-виноробна промисловість має значну кількість проблем, що заважають її ефективному розвитку та функціонуванню.

Скорочення площ виноградників в Україні обумовлює невідповідність між потребою виробництва у сировині й можливостями сировинної бази (рис. 1). Якщо у 1985 році в Україні нараховувалося понад 200 тис. га виноградних угідь, то сьогодні цей показник дещо перевищує 40 тис. га.

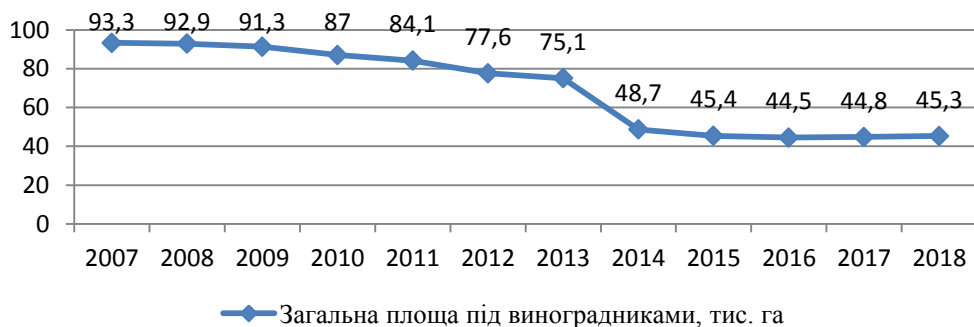


Рис. 1. Площі виноградників України, тис. га
Джерело: складено авторами за даними [10]

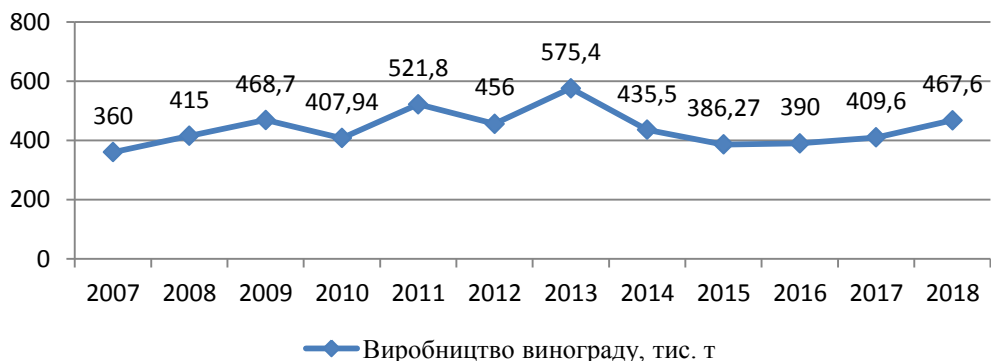


Рис. 2. Виробництво винограду в Україні, тис. т.
Джерело: складено авторами за даними [10]

Незважаючи на те, що в умовах скорочення площ виноградних насаджень підвищується виробництво винограду за рахунок зростання інтенсивності та поліпшення організаційно-економічних чинників виробництва, потреба у виноматеріалах задоволена не повністю, тому виноробні підприємства змушені імпортувати виноматеріали [7, с. 147]. Сьогодні необхідне поступове зниження імпорту виноматеріалів з одночасним розвитком вітчизняної сировинної бази шляхом запровадження інноваційних технологій виробництва винограду, зростання врожайності й підвищення якості продукції.

Неефективна державна політика, інтеграція України до СОТ, призвели до зниження конкурентоспроможності виноробної продукції на світовому ринку. Виноградно-виноробна промисловість має значну кількість проблем, що заважають її ефективному розвитку та функціонуванню (рис. 3).



Рис. 3. Сучасні проблеми виноробної промисловості
 Джерело: складено авторами за матеріалами [7]

Отже, для стимулювання і розвитку підприємств виноградно-виноробної промисловості в умовах євроінтеграції, доцільно запровадити інноваційні механізми, які б підвищували якість продукції, сприяли освоєнню зовнішніх ринків, дозволили знизити собівартість продукції, допомогли боротися із виробництвом та продажем фальсифікованої продукції. Питання залучення у виноградно-виноробну галузь довгострокових інвестицій постає досить гостро та потребує державної підтримки. З метою підвищення конкурентоспроможності виноробних підприємств Одеського регіону, для стимулювання їх розвитку в умовах євроінтеграції, а також для цільового використання

державних коштів на розвиток виноградарства необхідно проведення реструктуризації цих підприємств.

На першому етапі дослідження розглянемо поняття «реструктуризація» у нормативно-правових документах і науковій літературі.

Термін «реструктуризація» (лат. «ге» – префікс, який означає зворотну або повторну дію, і «structura» – внутрішня будова чого-небудь, певний взаємозв'язок складових частин цілого) буквально означає «зміну структури чого-небудь» [11, с. 893].

Під реструктуризацією підприємства розуміють безперервний процес підвищення його конкурентоспроможності за допомогою впровадження комплексу внутрішніх заходів щодо адаптації системи управління бізнесом до ринкових умов, що постійно змінюються.

Загальновідомо, що реструктуризація підприємства як концепція та інструмент бізнесу стала формуватися наприкінці 1940-х – початку 1950-х рр. у США. Її еволюція визначилася історією розвитку економіки та становленням ринкових відносин економічно розвинених країн.

В табл. 1 представлено основні етапи еволюції концепції реструктуризації підприємства (з погляду світової практики) та їх характеристик (передумови, мету, об'єкти, методи). Концепція реструктуризації поділяється на чотири етапи у визначеній хронології, які відображають та розкривають послідовність розвитку теоретичного та практичного інструментарію.

Таблиця 1

Основні етапи еволюції концепції реструктуризації підприємства

Етапи еволюції	Характеристика етапів
1 етап – до 1943 рр.	фрагментація, обумовлена перевиробництвом окремих видів продукції, удосконаленням технологій та включає прогнозування попиту, зниження витрат, поліпшення якості продукції, що випускається, ліквідацію морально застарілих виробництв, технічне переозброєння
2 етап – 1943–1970 рр.	становлення, обумовлене активним розвитком ринку, розвитком технологій, формуванням крупних корпорацій як локомотивів економіки, й включає маркетинг, системний аналіз, оптимізацію управління поставками та запасами, загальне управління якістю
3 етап – 1970–1990 рр.	розвиток, обумовлений зростанням цін на енергоносії, появою нових технологій, формуванням у розвинутих країнах «ринку покупців», досягненням меж позитивного збільшення масштабів підприємства, й включає стратегічне планування, оптимізацію бізнес процесів, диверсифікацію, моделювання, ситуаційний підхід
4 етап – 1990–2005 рр.	інтеграція, обумовлена посиленням конкуренції, глобалізацією економіки, розвитком інформаційних технологій, й включає реінжиніринг, створення сітьових структур, використання високоефективних програмних продуктів, гнучке виробництво.

Джерело: складено авторами за матеріалами [4; 12]

Сьогодні існує багато різноманітних підходів, що стосуються визначення сутності реструктуризації підприємства, вони також знаходять своє вираження у нормативно-правових актах і працях вітчизняних та іноземних науковців.

Нижче наведені нормативно-правові документи у сфері реструктуризації підприємств (табл. 2).

Таблиця 2

Визначення поняття «реструктуризація» у нормативно-правових документах

Нормативно-правові документи	Визначення поняття «реструктуризація»
Положення про реструктуризацію підприємств № 460 від 18.07.2008 [13]	Реструктуризація – це здійснення комплексу організаційно-господарських, фінансово-економічних, правових, технічних заходів, спрямованих на зростання обсягів випуску конкурентоспроможної продукції та підвищення ефективності виробництва
Кодекс України з процедур банкрутства № 157-IX від 01.02.2020 [14]	Реструктуризація підприємства – здійснення організаційно-господарських, фінансово-економічних, правових, технічних заходів, спрямованих на реорганізацію підприємства, зокрема шляхом його поділу з переходом боргових зобов'язань до юридичної особи, що не підлягає санації, на зміну форми власності, управління, організаційно-правової форми, що сприятиме фінансовому оздоровленню підприємства, підвищенню ефективності виробництва, збільшенню обсягів випуску конкурентоспроможної продукції та повному або частковому задоволенню вимог кредиторів.

Джерело: складено авторами за матеріалами [13; 14]

Згідно з визначенням, наведеним у Положенні про реструктуризацію підприємств № 460 від 18.07.2008 р. [13], реструктуризація повинна сприяти збільшенню обсягів випуску конкурентоспроможної продукції та підвищенню ефективності виробництва, проте таке збільшення обсягів випуску продукції, навіть за умови, що вона є конкурентоспроможною на ринку, не гарантує позитивного фінансового результату господарської діяльності, крім цього, у даному нормативно-правовому акті реструктуризація підприємства спрямована лише на виробничу сферу діяльності підприємства, хоча і передбачає комплекс заходів різного характеру.

Інший підхід до реструктуризації підприємства передбачений у Кодексі України з процедур банкрутства № 157-IX від 01.02.2020 р. [14]. Із наведеного визначення бачимо, що реструктуризація підприємства є способом фінансового оздоровлення, проте дискусійним залишається той факт, що вона «спрямована на реорганізацію підприємства», адже процес реструктуризації підприємства не завжди пов'язаний з його реорганізацією. Крім того, у даному визначенні відсутня єдина мета проведення реструктуризації підприємства. Тобто це система заходів, які або підвищують ефективність виробництва та збільшують обсяги випуску конкурентоспроможної продукції, або ж задовольняють повною мірою чи частково вимоги кредиторів. Такий підхід ускладнює можливість використання реструктуризації як інструмента управління підприємством.

Популярність та поширеність вживання терміну «реструктуризація підприємства» у науковій та навчальній літературі, ділових колах підкреслюють його багатогранність та ємність. Різноманітні точки зору авторів щодо визначення поняття «реструктуризація» наведені в табл. 3.

Таблиця 3
Огляд визначень поняття «реструктуризація підприємства» у науковій літературі

Автор	Визначення терміна «реструктуризація підприємства»
Полига С. О. [15]	Перехід структурних підрозділів у самостійні господарські одиниці з власними балансами, розрахунковими рахунками; їх зв'язок між собою послідовними технологічними переділами й кінцевим продуктом, а також результатом економічної діяльності всього підприємства, дають можливість підвищити ефективність їхнього функціонування, створити єдину вертикаль управління.
Ращупкіна В. М. [16]	Тривалий процес оздоровлення всіх життєвих циклів діяльності підприємства, спрямованих на їх диверсифікованість, пов'язаних із активізацією інвестиційної діяльності в промисловості, що сприяє поліпшенню управління підприємством, підвищенню ефективності виробництва й конкурентоздатності продукції, матеріальній зацікавленості трудових колективів у кінцевих результатах своєї праці й на цій основі підвищенню продуктивності праці, зниженню витрат виробництва, поліпшенню фінансово-економічних результатів діяльності з урахуванням реалізації правових заходів щодо державної підтримки зазначених змін
Терещенко О. О., Волошанюк Н. В. [2]	Комплекс фінансово-економічних, організаційних і правових заходів, спрямованих на оновлення структури підприємства й управління, фінансів і виробництва, організаційно-правової форми діяльності, що дають змогу вдосконалити фінансово-економічні відносини підприємства для забезпечення ефективного використання його потенціалу та збільшення його ринкової вартості.
Гавкалова Н. Л. [3]	Перебудова підприємства, яка може бути пов'язана зі зміною форми власності (якщо це державне підприємство), організаційно-правової форми господарювання, організаційної та виробничої структури підприємства, управлінської структури, кадрів і безумовно з реформуванням фінансів підприємства
Юрій Е. О., Луцик І. Б. [5]	Сукупність комплексних цілеспрямованих управлінських заходів, обмежених у часі здійснення, стратегічного та тактичного характеру, що полягають у зміні організаційно-правового, виробничо-технічного, фінансово-економічного та соціального середовища організації, з метою адаптації до мінливих зовнішніх та внутрішніх умов діяльності, та забезпечення конкурентоспроможності підприємства у довгостроковій перспективі.

Продовження табл. 3

Ареф'єв С. О. [1]	Процес реалізації комплексу заходів організаційно-економічного, фінансового, соціального, техніко-технологічного характеру, спрямованих на формування та збереження стійкості підприємства на кожному етапі його функціонування.
----------------------	--

Джерело: складено авторами за матеріалами [1–3; 5; 15; 16; 17]

Критичний аналіз наукових поглядів та практичного використання поняття «реструктуризація підприємства» вказує на його змістовність, багатоаспектність, відсутність єдиного підходу до визначення суті.

На основі досліджених підходів, можемо дати власне визначення реструктуризації виноробного підприємства як комплекс фінансово-економічних, організаційних і правових заходів, спрямованих на оновлення структури підприємства й управління, фінансів і виробництва, організаційно-правової форми діяльності, досягнення цілей виведення виноробного підприємства із кризи та поліпшення його фінансово-економічного стану, створення унікальних конкурентних переваг та збільшення його ринкової вартості.

Наявність багатьох підходів до визначення реструктуризації, їх узагальнення, дозволили визначити основні характеристики процесу реструктуризації в комплексі та представити їх у вигляді класифікації (рис. 4).

Така класифікація дозволяє обґрунтовано структурувати зміст та можливості сучасної реструктуризації, досліджувати характер перетворень і на цій основі формувати певні моделі реструктуризації. Особливу увагу викликає такий різновид зовнішньої реструктуризації підприємств як створення інтегрованої структури – регіонально-галузевого кластера.

Найбільш поширене визначення кластера належить М. Портеру: «Кластер, або промислова група, – це група географічно близьких, взаємозв'язаних компаній і пов'язаних з ними організацій, які діють у певній сфері, характеризуються спільністю діяльності й взаємно доповнюють один одного» [17, с. 258].

Створення кластера як одного з перспективних напрямків інституціональних перетворень вітчизняного АПК у ситуації обмеженості коштів на підтримку і, насамперед, виноробної промисловості – однієї з конкурентоспроможних галузей національного господарства, особливо актуально в умовах євроінтеграції та жорсткої конкуренції.

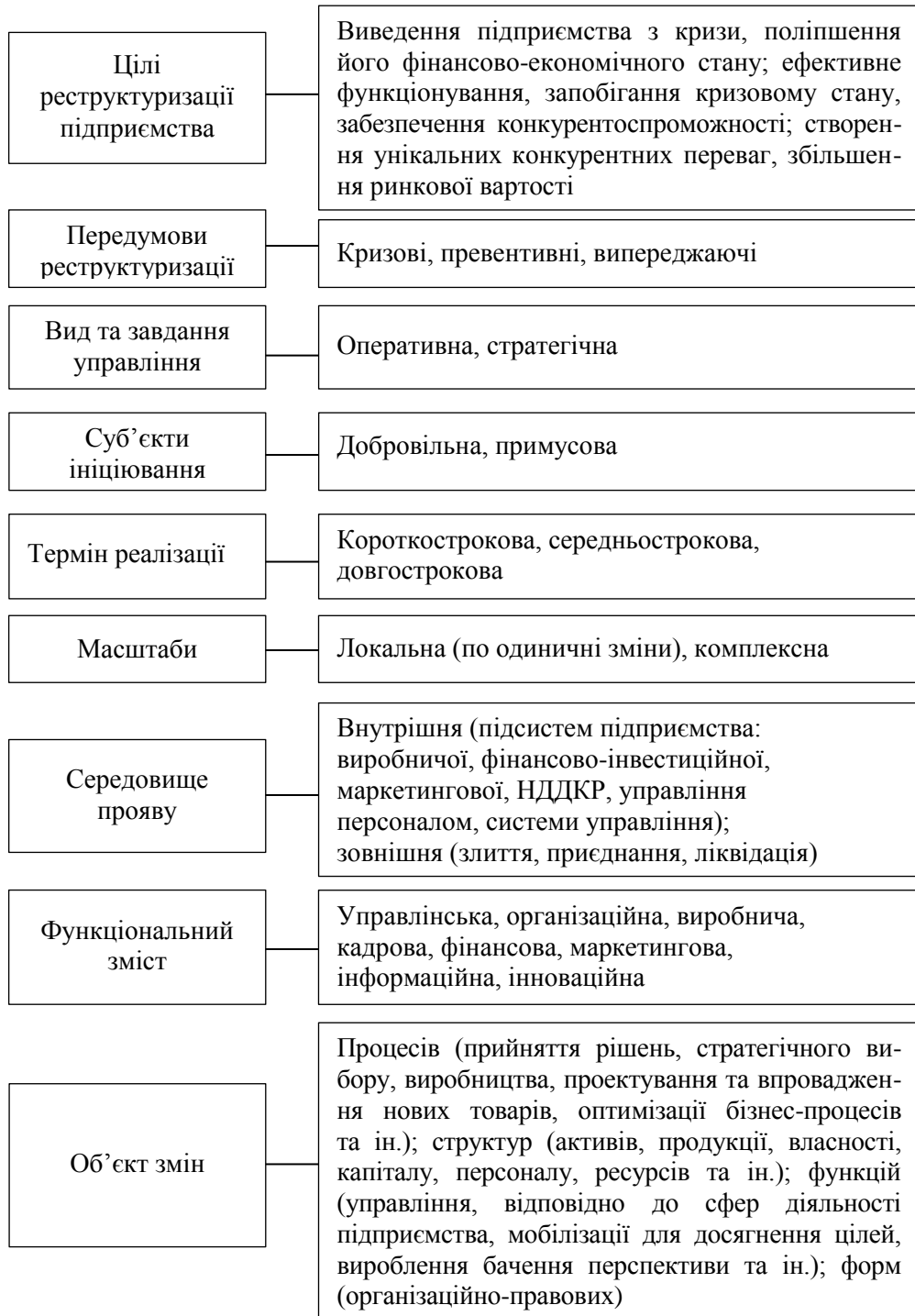


Рис. 4. Взаємозв'язок видів реструктуризації підприємства за класифікаційними ознаками

Джерело: складено авторами за матеріалами [4]

У країнах ЄС кластерні стратегії є або частиною національної стратегії для підвищення конкурентоспроможності, або частиною регіональної

програми для стабілізації регіонального розвитку. Впровадження кластерної стратегії в європейських країнах здійснюється на національному, регіональному й місцевому рівнях. Зростаючою тенденцією є співробітництво між національними міністерствами (агентствами), які надають підтримку кластерним стратегіям, у той час, як регіональні агентства здійснюють їхнє впровадження.

З метою підвищення конкурентоспроможності виноробних підприємств Одеського регіону, для стимулювання їх розвитку в умовах євроінтеграції, а також для цільового використання державних коштів на розвиток виноградарства пропонується проведення реструктуризації даних підприємств шляхом створення інтегрованої структури – регіонально-галузевого кластера (різновид зовнішньої реструктуризації підприємств).

Для формування інтегрованої структури – регіонально-галузевого кластера доцільне створення сприятливих умов співпраці науково-освітньої галузі з виробничою та фінансовою сферою. Пропонуються наступні складові виноградно-виноробного кластера Одеського регіону (рис. 5).

Переваги створення виноградно-виноробного кластера Одеського регіону полягають у наступному:

1. Економія витрат, зумовлена масштабами діяльності. Економії можна досягнути на всіх етапах створення вартості виноробної продукції, а саме: наукові дослідження і розробки, постачання, виробництво, зниження вартості трансакційних витрат, реклама, збут.

2. Отримання взаємодоповнюючих ресурсів. Виробнича сфера кластеру включає постачальницьку складову та одержує ці ресурси дешевше, ніж, як би довелося їх створювати самостійно.

3. Підсилення конкурентних позицій підприємств, які входять у кластер на ринку виробників України та за її межами, зниження цінової конкуренції усередині виноградно-виноробного кластера.

4. Інформаційний ефект. Забезпечення інформацією про нові виноробні технології, доступ до маркетингових досліджень, які будуть проводитися єдиним спеціалізованим маркетинговим центром виноградно-виноробного кластера.

5. Інноваційний ефект. Удосконалення і розробка нових технологій вирощування й культивування винограду, розробка пропозицій щодо поліпшення структури сортового складу насаджень, якості та освоєння нових видів продукції, технологічних удосконалень та інновацій у виробничий процес підприємств виноробства.

6. Диверсифікованість ризиків. Диверсифікованість (з урахуванням видів діяльності: виробництво виноробної продукції, обладнання, інвестування тощо), дозволить стабілізувати потік доходів підприємств учасників кластеру і знизити ризики [9, с. 117].



Рис. 5. Структура виноградно-виноробного кластера Одеського регіону
 Джерело: складено авторами за матеріалами [8]

Висновки і перспективи подальших розробок. На сучасному етапі галузь виноробства знаходиться під впливом тривалої економічної кризи в економіці України. В Україні скорочується не тільки виробництво та споживання вина, а також площі виноградних насаджень. Вітчизняне виноградарство значно зменшило обсяги виробництва під впливом останніх політичних процесів. Ринок виноробства в Україні характеризується, як ринок жорсткої конкуренції, що безпосередньо має вплив на якість продукції, її властивості, сировину та технологічний процес. Саме тому підприємства

виноградно-виноробної промисловості потребують заходів реструктуризації. На основі досліджених підходів, надано власне визначення реструктуризації виноробного підприємства як комплекс фінансово-економічних, організаційних і правових заходів, спрямованих на оновлення структури підприємства й управління, фінансів і виробництва, організаційно-правової форми діяльності, досягнення цілей виведення виноробного підприємства з кризи та поліпшення його фінансово-економічного стану, створення унікальних конкурентних переваг та збільшення його ринкової вартості.

Питання залучення у виноградно-виноробну галузь довгострокових інвестицій постає досить гостро та потребує державної підтримки. З метою підвищення конкурентоспроможності виноробних підприємств Одеського регіону, для стимулювання їх розвитку в умовах євроінтеграції, а також для цільового використання державних коштів на розвиток виноградарства пропонується проведення реструктуризації даних підприємств шляхом створення інтегрованої структури – регіонально-галузевого кластера (різновид зовнішньої реструктуризації підприємств). Економічні зв'язки, які перебувають в основі створення виноградно-виноробного кластера Одеського регіону, базуються на довгострокових контрактах і здійснюються на базі вертикальних і горизонтальних взаємодій між різними бізнес-суб'єктами та їхньою взаємозалежністю, що підсилює ефект синергії, який виникає завдяки: економії, зумовленій масштабами діяльності; одержанню взаємодоповнюючих ресурсів; зниженню конкуренції; підвищенню якості управління; інформаційному ефекту; інноваційному ефекту; диверсифікованості ризиків.

Перспективи подальших розробок передбачають проведення кластерного аналізу підприємств виноградно-виноробної промисловості.

Література

1. Ареф'єв С. О. *Реструктуризація підприємства : підходи, сутність, складові*. Менеджер. 2014. № 2. С. 129–134.
2. Терещенко О. О., Волошанюк Н. В. *Фінансові домінанти реструктуризації підприємств*. Фінанси України. 2009. № 4. С. 82–90.
3. Гавкалова Н. Л. *Реструктуризація як засіб фінансового оздоровлення підприємств*. Економіка і управління. 2012. № 6. С. 14–17.
4. Кіпа М. О. *Сутність та напрями реструктуризації підприємства*. Економіка та держава. 2017. № 6. С. 64–71.
5. Юрій Е. О., Луцик І. Б. *Концептуальні підходи до визначення сутності та форм реструктуризації підприємств*. Науковий вісник Буковинського державного фінансово-економічного університету. Економічні науки. 2014. Вип. 26. С. 118–128.
6. Малиновський Ю. В., Цьвок Д. Р. *Реструктуризація як метод підвищення конкурентоспроможності підприємства*. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2013. № 778 : Менеджмент та підприємництво в Україні : етапи становлення і проблеми розвитку. С. 166–172.
7. Яблонська Н. В., Крупіна С. В. *Проблеми підвищення конкурентоспроможності підприємств виноробної галузі України*. Інфраструктура ринку. 2018. Вип. 16. С. 147–151.
8. Карпінська Г. В. *Реструктуризація підприємств виноробства як інструмент управління їх життєвим циклом* : дис... канд. екон. наук : 08.00.04. Ін-т проблем ринку та екон.-екол. досліджень НАН України. Одеса, 2009. 191 с.
9. Лазарева С. В., Карпінська Г. В. *Кластер як перспективна форма реструктуризації підприємств виноробства*. Прометей. 2008. № 2 (26). С. 114–119.

10. Державна служба статистики України : сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 19.03.2020).
11. *Большой экономический словарь* / Под ред. А. Н. Азрилияна. 5-е изд. доп. и перераб. Москва : Политика новой экономики, 2002. 1280 с.
12. Мьльник В. В., Титаренко Б. П., Волочиенко В. А. *Исследование систем управления* : учеб. пособ. для вузов. 2-е изд. Москва : Академический проект; Екатеринбург : Деловая книга, 2003. 352 с.
13. *Про затвердження Положення про реструктуризацію підприємств* : Наказ Міністерства промислової політики України № 460 від 18.07.2008 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0718-08> (дата звернення: 23.03.2020).
14. *Кодекс України з процедур банкрутства* : Кодекс, Закон України № 2597-VIII від 18.10.2018, у редакції від 01.02.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19> (дата звернення: 24.03.2020).
15. Польша С. О. *Реструктуризация Львовского мотозавода*. Экономика Украины. 2005. № 1. С. 3–11.
16. Ращупкина В. Н. *Методология основ управления процессами реорганизации предприятий* : монография. ДонНАСА. Макеевка, 2008. 180 с.
17. Портер М. *Конкуренция* / Пер. с англ. Москва : Вильямс, 2005. 608 с.

References

1. Arefiev, S. O. (2014). *Enterprise restructuring: approaches, essence, components* [Restrukturyzatsiia pidpriemstva: pidkhody, sutnist, skladovi], Menedzher, No. 2, s. 129–134 [in Ukrainian]
2. Tereshchenko, O. O., Voloshaniuk, N. V. (2009). *Financial dominants of enterprise restructuring* [Finansovi dominanty restrukturyzatsii pidpriemstv], Finansy Ukrainy, No. 4, s. 82–90 [in Ukrainian]
3. Havkalova, N. L. (2012). *Restructuring as a means of financial recovery of enterprises* [Restrukturyzatsiia yak zasib finansovoho ozdorovlennia pidpriemstv], Ekonomika i upravlinnia, No. 6, s. 14–17 [in Ukrainian]
4. Kipa, M. O. (2017). *The essence and directions of enterprise restructuring* [Sutnist ta napriamy restrukturyzatsii pidpriemstva], Ekonomika ta derzhava, No. 6, s. 64–71 [in Ukrainian]
5. Yurii, E. O., Lutsyk, I. B. (2014). *Conceptual approaches to defining the essence and forms of enterprises restructuring* [Kontseptualni pidkhody do vyznachennia sutnosti ta form restrukturyzatsii pidpriemstv], Naukovyi visnyk Bukovynskoho derzhavnogo finansovo-ekonomichnoho universytetu. Ekonomichni Nauky, Issue 26, s. 118–128 [in Ukrainian]
6. Malynovskyi, Yu. V., Tsvok, D. R. (2013). *Restructuring as a method of enterprise's competitiveness increasing* [Restrukturyzatsiia yak metod pidvyshchennia konkurentospromozhnosti pidpriemstva], Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politehnika», No. 778: Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia i problemy rozvytku, s. 166–172 [in Ukrainian]
7. Yablonska, N. V., Krupina, S. V. (2018). *Problems of competitiveness increasing of the Ukrainian wine industry enterprises* [Problemy pidvyshchennia konkurentospromozhnosti pidpriemstv vynorobnoi haluzi Ukrainy], Infrastruktura rynku, Issue 16, s. 147–151 [in Ukrainian]
8. Karpinska, H. V. (2009). *Restructuring of winemaking enterprises as a tool for managing their life cycle: dissertation* [Restrukturyzatsiia pidpriemstv vynorobstva yak instrument upravlinnia yikh zhyttievym tsyklom: disertatsiia ... kand. ekon. nauk], Instytut problem rynku ta ekonomiko-ekologichnykh doslidzhen NAN Ukrayiny, Odesa, 191 s. [in Ukrainian]
9. Lazarieva, Ye. V., Karpinska, H. V. (2008). *Cluster as a promising form of winemaking enterprises restructuring* [Klaster yak perspektyvna forma restrukturyzatsii pidpriemstv vynorobstva], Prometei, No. 2 (26), s. 114–119 [in Ukrainian]

10. *State Statistics Service of Ukraine*: website [Ofitsiynyi sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy]. Retrieved from: www.ukrstat.gov.ua [in Ukrainian]
11. Azriliyan, A. N. (2002). *Large Economic Dictionary* [Bolshoy ekonomicheskii slovar], 5th ed. Politika novoy ekonomiki, Moskva, 1280 s. [in Russian]
12. Mylnik, V. V., Titarenko, B. P., Volochienko, V. A. (2003). *Study of management systems* [Issledovanie sistem upravleniya], Akademicheskii proekt, Moskva; Delovaya Kniga, Ekaterinburg, 352 s. [in Russian]
13. *About the approval of the Regulations on enterprise restructuring*: Law of Ukraine, No. 460, 18.07.2008 [Pro zatverdzhennia Polozhennia pro restrukturyzatsiiu pidpriemstv: Nakaz Ministerstva promyslovoi polityky Ukrainy, No. 460, 18.07.2008]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0718-08> [in Ukrainian]
14. *Code of Ukraine on Bankruptcy Procedures*: Law of Ukraine, No. 2597-VIII, 18.10.2018 in the edition of 01.02.2020 [Kodeks Ukrainy z protsedur bankrutstva, No. 2597-VIII, 18.10.2018, u redaktsii vid 01.02.2020 r.]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19> [in Ukrainian]
15. Polyga, S. O. (2005). *Restructuring of Lvov Motorcycle Plant* [Restrukturizatsiya Lvovskoho motozavoda], Ekonomika Ukrainy, No. 1, s. 3–11 [in Russian]
16. Rashchupkina, V. N. (2008). *Methodology of basics processes management of the enterprises reorganization*: monograph [Metodolohiya osnov upravleniya protsessami reorganizatsii predpriyatiy: monografiya], DonNASA, Makeevka, 180 s. [in Ukrainian]
17. Porter, M. (2005). *Competition*. Trans. from Eng. [Konkurentsyya; per. s angl.], Vilyams, Moskva, 608 s. [in Russian]